

A-52799

Eesti Arheoloogiaseltsi Teated 1996 (1)

Reports of the Estonian Archaeological Society 1996 (1)

SISUKORD - CONTENTS

P. Ligi, Märksistlikud voolud kaasaegses Lääne teoreetilises arheoloogias	4
A. Kriiska ja P. Rummi, Keramika uurimise võimalikkusest II. Loodusteaduslike meetodite rakendamise arheoloogilise keramika uurimisel	21
T. Suuroja, Eesti põhjarannika mesoliitiliste ja neoliitiliste asulakohtade kivivahet	30
A. Vunk, Pärnu 16. sajandi ahjukahvite tüpoloogiast ja valmistamise tehnoloogias	37
T. Selmisen, Soome arheoloogide Eesti-sõlted Aspelintist Tallinneni - kaevustööliste uurimistulemusi ja probleeme	43
A. Lavi, Dilemmad 1996	54
Rune Engström in memoriam	59
Resümee - Summaries	60
Lühendid	64

STILUS

6

Toimetaja: Väinö Lang
Aivar Kriiska
Maie Jõelaid

Address: Rõdu 6, Tallinn EE 0101, Eesti
Tel. 440-716

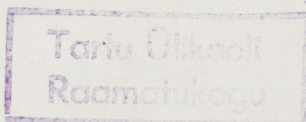
© 1996 Eesti Arheoloogiaselts

Eesti Arheoloogiaselts

AS Tartu ülikooli Põhikooli ja

Eesti Arheoloogiaseltsi Teated 1996 (1)
Reports of the Estonian Archaeological Society 1996 (1)

2 U L I T S 2

Toimetused: Valter Lang
Aivar Kriiska
Marje Joalaid

Aadress: Rüütli 6, Tallinn EE 0101, Eesti
Tel. 440-716

© 1996 Eesti Arheoloogiaselts

AS Tartumaa trükk Puusepa 1a

ÜLEVAATLIKULT 1994. A. ARHEOLOOGILISTEST VÄLITÖÖDEST

Ain Lavi

Ajaloo Instituut,
Rüütli 6, Tallinn EE 0101, Eesti

Esitatud 24. 10. 1995

Traditsioonikohaselt oli EAS-i 1994. aasta viimane üldkoosolek jõulukuu 9. päeval pühendatud lõppeva aasta välitöödele. Värskemaid uurimistulemusi tutvustasid Ajaloo Instituudis (AI), Tartu Ülikoolis (TÜ), Muinsuskaitseametis (MKA) ja Ajaloomuuseumis (AM), samuti aktsiaseltsides Tael ja Agu-EMS ametis olevad arheoloogid. Kuna mõnegi objekti materjalide läbitöötamine oli alles algusjärgus või välitööd koguni pooleli, siis said ka tehtavad järeldused olla esialgsed.

Analoogiliselt eelmiste aastatega ei eraldatud ka seekord riigieelarvelisi vahendeid probleemkaevamisteks ei Ajaloo Instituudis ega ka Tartu Ülikoolis. Lootustandva erandina võib siiski märkida TA Presiidiumi 5000-kroonilist toetust Kõpu kiviaja asulakoha uurimiseks. Tõugu ja Tuuri kaevamised, osa Kõpu analüüsi ja inspeksioon Riigikülas finantseeriti Euroopa Ühenduse rahadega, mis eraldati PACT-i programmi raames. Enamiku arheoloogilistest välitöödest Eestis moodustasid mitmesuguste ehitusobjektide alal tellija poolt finantseeritavad päästekaevamised. Viimastest mahukaimad olid kahtlemata Tallinna Kivisilla keskaegse eeslinna kultuurkihi uuringud tulevase Stockmanni kaubamaja ehitusalal.

Alljärgnevalt esitatakse ülevaade koosolekul kuulnud ettekannetest.

Aivar Kriiska (TÜ ja AI) tutvustas üsna põhjalikus ettekandes viimaseid uurimistulemusi kiviaja osas. Uurimisobjektidest oli huvipakkuvam Hiiumaal Kõpu poolsaarel kaevatud asulakoht. Viimane paiknes merepinnast 26—28 m kõrgusel omaaegse Litoriniamere rannajoonel. Muistisest ülevaate saamiseks rajati pikem tranšee, kus liivapinnal tulid hästi nähtavale seitsme 0,6—2,0 m läbimõõduga ja 20—45 cm ulatuses maapinda süvendatud kolde lohud. Leidude hulgas oli valmistatud linttehnikas, koostises esines jämedat purdu ja taimset lisandit. Leidude hulgas oli ka kvarts- ja tulekiviesemeid ning talvakatke. Osteoloogilises materjalis olid Lembi Lõugase määrangul esindatud peamiselt hülgeluud. Tegu on Narva kultuuri aegse, tol ajal mandrist ligi 80 km kaugusele väikesele saarele rajatud sesoonse asulaga, kuhu tuldi talve- ja kevadkuudel küttima viiger- ja hallhülgeid. Erilist huvi äratasid koldekohtadest võetud sõeproovide radiosüsinikuanalüüsid, mille tulemused langesid ajavahemikku 3740—3420 aastat e.Kr. (kalibreerimata). Omaaegse Antsülusjärve rannajoone tasemel on avastatud ka mesoliitiliste asulate kultuurkihti. Kõpu eriaegsete muististe senised uurimised (Vello Lõugas, Aivar Kriiska) on näidanud, et tegemist on arheoloogiale vägagi paljutöötava paigaga. Loodetavasti leitakse seal kaevamisteks vahendeid edaspidigi.

Kriiska on uurinud ka Narva jõe ääres asuvaid kiviaja mälestisi. Riigiküla Narva kultuuri aegsest kihist saadud sõeproovi C¹⁴-dateering oli samuti u. 3500 aastat e. Kr. (kalibreerimata). Seevastu Kudruküla hilise kammkeraamika asulast pärit luude dateeringud kuulusid keskmiselt u. 2900 aasta ümbrusse e. Kr. (kalibreerimata).

1994. aasta üheks olulisemaks tulemuseks kiviaja uurimisel ongi rida uusi andmeid neoliitikumi varasema osa, eriti Narva kultuuri dateerimiseks. Kõik seni saadud viis C^{14} -dateeringut osutavad ajajärgule 3700—3500 aastat e.Kr. (kalibreerimata). Seega on kogutud huvitavat materjali Eesti kiviaja kronoloogia täpsustamiseks.

Valter Lang (AI) on juba mitu aastat tegelenud meie varasema maaviljeluse, sh. põllujäänuste ning samaaegsete muististekomplekside (peamiselt varase ja rooma rauaaja kalmistud koos põllujäänustega) uurimisega.

Muistsete põldude uurimisel õnnestus koguda mitmeid C^{14} -dateeringuid. Rapla lähedal Kabala ühe põllukivihunniku proov langes ajaarvamise vahetusse. Lahemaal Tõugu ja Võhma vanade põllukivihunnikute uurimisel kogutud C^{14} -proovid osutasid keskmisele rauaajale, täpsemalt 7.—9. sajandile. Põhja-Eesti klindiserval Ilmandus asuv nelinurkse kujuga põllulapp pärines aga väga hilisest ajast, 17.—18. sajandist. Samas esineb ka ribapõldude jäänuseid, mis seni on aga dateerimata.

Ilmandu kivist kalme (Keila khk.) päästekaevamiste juhatamisel osales ka **Priit Ligi**, kellele see jäi paraku viimaseks uuritud muistiseks. Maja ehitusel suures osas lõhutud kalmest oli säilinud vaid veerand. Tegemist oli varase tarandkalmega, kus õnnestus välja puhastada 2 kivist kirstu ja 6 tarandi põhjad. Huvipakkuvad on tarandkalme eelsed põletusmatused, mis ei sisaldanud aga leide. Raudkividest müüridega ääristatud tarandite paeplaatidest põhjadele oli maetud põletamata. Maetute peale olid samuti asetatud paeplaadid. Luustike juurest leiti eelrooma rauaaja vanemasse poolde dateeritavat keraamikat. Tarandites esines aga ka hilisemaid, 4.—5. sajandi põletusmatused koos mõningate panustega (helmed, sõrmused, sõlekatked jms.). Seega pakkus Ilmandu kalme säilinud osa rauaaja varasema perioodi matmiskommete uurimiseks igati põnevast materjali.

Kaevamised jätkusid Tõugu II kivist kalmel, mille ehituslikud nüansid tulid sellel aastal selgelt nähtavale. Kalme varasema osa moodustas kivist kirstkalme, mille paeplaatidest ehitatud kirstust leiti põletusmatus koos kvartsesemega. Kivist kirstkalme peale oli rajatud suuremõõtmeline tarandkalme, kust saadi ainult põletamata luid. Tarandi alt võetud C^{14} -proov dateeris selle 2004±99 radiosüsinikuaasta vanuseks. Tarandi äärevare alt saadud C^{14} -määrangud näivad osutavat aga võimalusele, et kalme müürid varisesid alles viikingiajal või pärast seda. Tarandi kivimüüride püsimine nii palju sajandeid on üllatav ja eeldab pidevat selle eest hoolitsemist.

Jüri Peets (AI) on Saaremaal Tuiu raudtöökeskuse uurimisele pühendanud juba palju aastaid. Ümbruskonda laiemalt inspekteerides on u. 30 m samakõrgusjoonel nüüdseks avastatud juba ligi sadakond raudtööga seotud paika. Uuritud on sellest suurest muinas- ja keskaegsest metallurgiakeskusest vaid nelja kohta. Huvipakkuvaks osutus Tuiust 1,5 km kaugusel asuvast Jõhvikasooist tehtud suiradiogramm, mille viikingiaja kihtides ilmnes rohkesti sõejälgi. See asjaolu võib olla seotud kohaliku raudtootmise algusega, sest ainuüksi 1 kg raua tootmiseks kulub 20 kg puusütt. Ettekandja arvates lõppes kohalik raudtootmine 14. sajandi teisel poolel, võib-olla peale Jüriöö ülestõusu. Huvipakkuv on ka toponüümi *Rauasaatmemäed* etümoloogia. Kas on algvormiks *rauasaast* (st. šlakk) või raua *saatmine* (st. rauaga kauplemine)? Sõnavõtu korras esinenud Vello Lõugas osutas võimalusele, et tegemist võiks olla germaani laenuga (*säet* — külvilapp).

Saaremaal Kaarma kiriku ümbruses tehtud arheoloogilise järelvalve tähelepanekuid tutvustas **Tõnu Sepp** (MKA). 18. sajandist pärineva hoone all ilmnemise varasemad keskaegsed müürid ja võlvid keldriruumid. Leidude hulgas oli mõnevõrra isegi 13. sajandi materjali, enamik kuulus siiski 15.—17. sajandisse. Eraldi väärib leidude hulgas mainimist 13. sajandi luukamm ja 16. sajandi luust malenupp. Seega esineb Kaarma kiriku ümbruses ka keskaegset kultuurikihti.

Peeter Talvar (AS Agu-EMS), sel suvel tööle asunud noor kolleeg, esitas ülevaate AS Agu-EMS päästekaevamiste objektidest. Tööd on põhiliselt toimunud Tallinnas, hõlmates nii arheoloogilist järelvalvet kui ka ulatuslikumaid kaevamisi.

Järelvalvetöödel Müürivahe 15 avastati ühe abihoone palkpõranda jääned, mille C^{14} -dateering ulatus 12.—13. sajandisse. Vene 12 sisehoovil tuli päevavalgele kunagise dominiiklaste kloostris kalmistu matused, välja õnnestus puhastada ka üks terve, kuid panusteta luustik. Tallinna

Keskhaigla lõunaküljel, soojustrassi kaevetöödel, võis liivakihis märgata tumedamat mullasegust viirgu. Viimane pärineb ilmselt kunagise Liivamägede ala luiteid katnud taimestikust, mis hiljem mattus tuiskliiva alla. Analoogiline kiht avastati 1991. aastal Olümpia hotelli ees toimunud Pleekmäe ala kaevamistel, kus see C14-analüüsi põhjal pärines muinasaja lõpust. Vanaturukael 5 alal oli jälgitav 1,5—1,8 m paksune kultuurkiht. Saadud leiud pärinesid suhteliselt hilisest ajast, 16.—18. sajandist. Toompeal, Toomkiriku ja Kohtu 6 vahele rajatava trassi järeelvalvetöödel avastati 1684. aasta suure tulekahju eelse hoonestuse jälgi. Kohtu 6 hoovialal puhastati välja ahjualus. Dateerivatest leidudest tuleb märkida kahte ahju põrandaplaadi vahelt leitud 1570. aastate Rootsi ööri ja ahju alt leitud ühte 1528. aastal Tartus vormitud killingit.

Arheoloogilistest kaevamistest olgu mainitud veel Viru 10, endise kino Pioneer ala, kuhu plaaniti rajada Next'i kaubamaja. Hoovipoolses kaevandis puhastati välja mitme keskaegse ehitise jääneid, sh. 15. sajandist pärineva abihoone müür ja kahe paeplaatidest lampkasti säilmed. Samuti avastati kaks palkvoodriga settekaevu, mis olid omavahel ühendatud puurenliga. Uuritava ala varasematele kihtidele osutavad 12.—13. sajandi savinõukillud ja C¹⁴-dateeringud.

Viru 24 rajatava McDonaldsi restorani alal puhastati välja 19. sajandi keskpaiku lammutatud linnamüüri põhi. Ilmselt siinse koha suhteliselt pehme ja vesise pinnase tõttu oli müür toestatud kontraforssidega ka väljaspoolt, kusjuures välisjalami vastu oli kuhjatud vähemalt 1 m paksune savivall. Müüri läbis veekollektori ava. Suurem osa uuritavast alast jäi keskaegse vallikraavi kohale. Siin õnnestus välja puhastada müüriilõik, mis pärines tõenäoliselt 15. sajandi keskpaiku Viru värava ette rajatud veskitiigi kaldakindlustusest.

Sakala 11c ees, Muusikaakadeemia hoone kanalisatsioonitrassi alal olid tööd veel pooleli. Seal oli jälgitav kohati kuni 2—3 m paksune eeslinna kultuurkiht, mis suures osas koosnes suhteliselt hilisest täitematerjalist. Võis tõdeda, et Tornimäe kõrgendiku üsna märjale servaalale chitati varasemad rajatised 15.—16. sajandil.

Jõulukuu saabumine ei tähendanud Agu-EMS kolleegidele veel sugugi tubasemat tööperioodi. Aasta lõpus algasid pingelised päästekaevamised Toompea nõlval Kohtu 4, kus alustati Soome saatkonna hoonetekompleksi ehitamist. Need tõeliselt talvised kaevamised jätkusid 1995. aasta esimesel poolel, andes Toompea ala varasema ajaloo uurimiseks üsnagi üllatavaid tulemusi — sellest aga lähemalt juba 1995. aasta ülevaates.

Ain Lavi (AI) ettekanne oli uurimistöödest Tallinna Völlumäel — keskaegsel kohtumõistmis- ja hukkamispaigal. Liivalaia tänava ääres, Hansapanga uue peahoone ehitusplatsi alal olid päästekaevamised organiseeritud samuti Agu-EMS poolt. Ehitusplatsi kirdeosas tulidki päevavalgele keskaegse kivivõlla müüride jäänused. Algselt kolmnurkse põhiplaaniga umbes inimesekõrguste paemüüridega ümbritsetud ehitisest olid säilinud edela- ja kirdepoolne müüripõhi koos trepi kohaga. Müüride vaheline ala oli tihedalt täis segamini aetud inimluid. Ülemises kihis avastati siiski ka mõned paremini säilinud luustikud. Viimaste seas oli ühel luustikul kaela ümber säilinud jämedatest lülidest koosneva poomisketi katke. Samuti avastati võlla põhjal üle 50 üksiku kolju, mis ilmselt pärinevad mõõga läbi hukutatelt.

Enamik Völlumäel hukatud inimesi olid siiski maetud võlla ümbruse liivaluidetesse. Rohkesti leiti luustike 1970-ndate aastate keskpaiku EKE-Projekti hoone ehitamisel, millest aga tookord paraku ei informeeritud muinsuskaitset. 1994. aasta päästekaevamistel avastati võllaasemest mõni meeter kirde pool seitsme hukatu luustikud. Neist enamikul puudus kolju, mõnel olid käed seotud seljataha.

Arheoloogilise uurimise, sh. C¹⁴-analüüsi tulemused näitavad, et kapitaalne kivivõllas püstitati Tõnismäe kõrgendiku lõunapoolsele servale 14.—15. sajandi vahetuse paiku. See Tallinna keskne *Richtplatz* püsis kasutusel aastasadu, kuni 18. sajandi keskpaigani. Seejärel levis ka Völlumäe alale Tõnismäe eeslinna puithoonestus, millest oli tekkinud kohati kuni 1,4 m paksune väga intensiivne kultuurkiht. Siinsed varasemad eeslinna hooned olid tõenäoliselt palkehitised, mida mh. köeti ka kerisahjuga, kuid linna ehituskultuuri mõjule osutavad üsna rohked ahjukahlite leiud, samuti aknaklaasi killud jms.

Võllamäe uurimistulemused tuleks välja anda omaette kogumikuna, kus lisaks arheoloogilisele osale oleksid ülevaated antropoloogilisest (L. Heapost ja R. Allmäe) ja osteoloogilisest (L. Maldre) materjalist, samuti geoarheoloogilistest uuringutest.

Vladimir Sokolovski (AS Tael) andis põhjaliku ülevaate Tallinna Kivisilla eeslinna kultuurikihi päästekaevamistest. Härjapea jõe piirkonnast kogus Oskar Raudmets eriaegset leiuainest juba 1970-ndatel aastatel. Peale 1991. aasta Pleekmäe töid on nüüd siia jõudnud tõelised suurkaevamised. Kuna likvideeritava paberivabriku alal oli kultuurikiht säilinud katkendlikult, oli kohta võimalik uurida kolme kaevandi ulatuses, kokku 1313 m² ulatuses. Keskmiselt 1–3 m paksuses niiskes kultuurikihis oli suhteliselt hästi säilinud ka puit ja muu orgaaniline materjal. Uuritava ala varasemad asustusalajad pärinesid 14. sajandist, esimesed säilinud elamupõhjad 16. sajandist. Osalt ulatus kaevand ka endise Jaani seegi kalmistuni, kus puhastati välja viis luustikku.

Härjapea jõe veejõu kasutamiseks on aegade jooksul ehitatud mitu veskit. Seda paika ongi mõnikord nimetatud Tallinna tööstuse hälliks. III kaevandi alal avastati kunagise püssirohuveski 2 m kõrgune tamm, samuti kahearuiline veskihoone ja vesiratta kasti jäänused. Nii kirjalike allikate kui ka arheoloogilise materjali (sh. dendrokronoloogia) andmete põhjal on veski põhiosa rajatud 15. sajandil (vesiratta kast siiski 16. sajandil). 4. augustil 1570, Tallinna piiramise ajal, põletati veski tallinnlaste väljatungi ajal maha, kuid hiljem loomulikult taastati. Tõenäoliselt töötas sinne püssirohuveski kuni Põhjasõjani. Olgu mainitud, et veidi eemale jääv Jaani veski püsis kasutusel 19. sajandini.

Sven Udam (MKA) tutvustas Viru tänava äärde, linnamüürist väljapoole ehitatava galeriikohviku ala päästekaevamiste tulemusi. Kuni 5,5 m paksune kultuurikiht oli tekkinud sinisavile. Kuigi meri taganes sealt juba II aastatuhande algupoolel, püsis koht veel kaua niiskena. Keskajal paiknesid seal savivõtugaugud, millest pärineb ju ka Viru värava varasem nimetus Lehmporte.

Rajatava kohviku ala linnamüüripoolne osa ulatus keskaegse vallikraavini, mis arvatavasti 18. sajandil suleti kollektorisse. Vallikraavi kihi, sh. taimsete makrojäänuste uurimine näitas, et seal kaitses linna mitte tiigitaoline seisev veekogu, vaid voolava veega kraav. Uuritud ala sügavamatest horisontidest võetud sõejäänuste C¹⁴-proovid pärinesid nooremast rauaajast, ulatudes osalt varakeskaega.

Anti Pärn (MKA) jagas mõningaid tähelepanekuid Haapsalu lossi ja vanalinna alal tehtud kaevetööde arheoloogilisest järelevalvest. Viimase tulemusel on välja selgitatud vanalinna keskmiselt 2–2,5 m paksuse kultuurikihi ulatus. 13. sajandi esimesest poolest pärineb varasema, linnaeelse asustuse jälgi. Haapsalu, kui linnalise keskuse formeerumine algas 13. sajandi teisel poolel. Vanalinna kultuurikihist seni kogutud leiuaines pärineb põhiliselt aga 15.–16. sajandist. Ühtlasi näib, et vanalinn ei olnud keskajal täielikult kaitsemüüriga ümbritsetud: ida pool, vastu merd võis see ka puududa. Hilisema kaitsevali siseküljel, Krahviaia alal, avastati u. 2 m laiuse müüri põhi (võimalik, et lõik linnamüürist).

Mati Mandel (AM) jätkas juba varasematel aastatel alustatud uurimistöid. Põhiobjektiks oli sellelgi aastal Lihula lossivaremed, kus juba varem avatud väravakoha ala uuriti läbi kuni loodusliku kihini. Väravaeise kaitseehitise ühest ruumist saadi 13. sajandi leide. Kivilinnuse all avastati jälgi põlengukihist, mida võiks seostada läänlaste tuntud muinaslinnusega. Ühtlasi jätkati sel aastal väljakaevatud müürlõikude konserveerimist, vältimaks nende kiiret lagunemist ilmastikuolude tõttu.

Keila vasall-linnuse (kindlustatud mõis) alal avastati 14. sajandi teise poolde dateeritava 4 m sügavuse kaevu ase, mille uurimisel leiti ka keskaegseid münte. Salvkaevu ülaosa oli paest ja alaosas raudkividest vooderdusega.

Lehmja asulakohal (Keila khk.) on ligi 6 hektaril jälgitav keskmiselt 40–50 cm paksune kultuurikiht. 6 x 17 m suurusel alal tehtud päästekaevamisel tuli päevavalgele kuumust saanud raudkivide 2 x 2 m läbimõõduga vare (koldekoht?) ja mõni majapidamislohk. Leiti viikingi- ja hilisrauaaegset keraamikat ja rauast karjasekeppnõel.

Heiki Valk (TÜ) informeeris lühidalt, lausa telegrammstiilis, Tartu kaevamistest. Muinasaja lõpu — 13. sajandi kihti on avastatud Rüütli tänava nn. Karu platsi kaevandist, samuti Barklay

platsi alalt ja isegi kaubamaja tagant. M. Auna juhatusel uuritud Postimaja ehtiusalal asunud kaevandis pärinevad varasemad ehitusjäljed samuti muinasaja lõpust. Keskaegses kihis avastati püsttara jäänused ja kahe salvkaevu (üks palkidest, teine plankvooderdisega) põhjad. Esimesed kivihooned püstitati sinse eeslinna alale arvatavasti peale Põhjasõda. Tartus jätkusid samuti tööd seoses Jaani kiriku vundamentide kindlustamisega, et vältida selle unikaalse ehitise seinte edasist pragunemist. H. Valk rajas u. 15 m² suurused proovikaevandid kahele asulakohale Setumaal Obinitsa lähedal. Võmmorski asulakoha kultuurkiht oli paraku põllutöödele suuresti segatud. Vasla asulakiht oli õige leiurikas, kusjuures kultuurkihi sügavamast osast, loodusliku liiva kohalt leitud savinõukillud olid üsna sarnased kääbaste uurimisel avastatud keraamikaga.

* * *

Kuuldud ettekannete rohkusest hoolimata jäi siiski saamata terviklik ülevaade Eestis tehtud väliuuringutest. Olulisem oli lünk Tartu osas, kus toimunud küllalt mahukas uurimistöö väärinuks kindlasati põhjalikumalt tutvustamist.

Nii 1994. aasta kui ka viimaste aastate kaevamisi (sh. väikesemahulisigi väliuurimisi) vaadeldes ilmneb praeguse perioodi omapära. Materjal meie mineviku tundmaõppimiseks laekub enamasti küllalt juhuslikult, sõltuvalt sellest, milline koht kujuneb päästekaevamise objektiks. Kuna ehitustegevus on praegu koondunud peamiselt linnadesse ja seotud mitmesuguste äriobjektide rajamisega, koguneb enam ka linnaarheoloogilist ainet. Üheks huvipakkuvamaks suunaks on viimastel aastatel keskaegsete eeslinnade uurimine nii Tartus, aga järjest enam ka Tallinnas, kus 1994. aastal lisandusid Härjapea—Kivisilla ja Tõnismäe eeslinna Võllamäe lõik. Väikeste šurfide kõrval on eeslinnade kultuurkihti uuritud üsna suurtegi kaevanditega. Kogunenud on rohke materjal, mis võimaldab juba põhjalikumalt arheoloogilist käsitlust. Tegemist on kõigiti huvipakkuva uurimisalaga. Eeslinnad, kui omapärased siirdealad linnalt maale, pakuvad olulist materjali meie linna- ja maakultuuri vastastikuse mõju tundmaõppimiseks. Seda nii ehitiste kui mitmesuguste materiaalse kultuuri ilmingute osas laiemaltki. Tundub, et selles osas võib lähitulevik pakkuda mõndagi uut ja huvitavat.

Päästekaevamiste oluline roll on ajajärgule iseloomulik nähtus ja see jääb ilmselt püsima edaspidigi. Seda tuleb meil võtta juba kinnistunud tõsiasi. Tervikpildi kujundamine minevikust arheoloogiliste meetoditega nõuab siiski vahendite taasleidmist ka probleemuuringuteks. Praegu paljuskki juhuslikult laekuv materjal asetub tervikpildis omale kohale siis, kui ta muutub üheks osaks süsteemselt teostatavas arheoloogilises uurimistöös.

Ain Lavi

REVIEW OF ARCHAEOLOGICAL FIELD-WORKS IN 1994

Last meeting of Estonian Archaeological Society in 1994 was traditionally devoted to introducing results of field-works. This year the archaeologists of the Institute of History, Tartu University, History Museum, Tael Ltd and Agu-EMS Ltd carried out both the small-scale inventories and extensive excavations. Some research projects like those connected to the Stone Age sites at Kõpu, stone grave and field remains at Tõugu and Võhma and an iron-smelting site at Tuu were financed by the European Community within the frames of PACT programme. The majority of excavations, however, were rescue works on new-building sites.

Radiocarbon analyses gathered from the sites of Kõpu (Hiiumaa island) and Narva-Riigiküla (NE Estonia) prove that the Neolithic (i.e. pottery making) started here much earlier (5700—5500 radiocarbon years BP) than supposed before. Excavations at stone graves of Ilmandu and Tõugu (North Estonia) yielded new information on the development of burial custom during the Late Bronze and Iron Ages. Many rescue excavations were carried out in the Medieval old town of Tallinn (Viru 10, Viru 24 and Kohtu 6). The excavations in Liivalaia 6/8, in the building area of bank *Hansapank*, remains of Medieval execution place were discovered: traces of stone gallows and burials of the executed people in the vicinity of it, and a cultural layer of Tõnismäe suburb from the 18th century. In the area of Kivisilla suburb of Tallinn (the building area of Stockmann warehouse), remains of gunpowder mill dated from the Middle Ages were discovered. Medieval layers were also investigated in Tartu old town and in Lihula (West Estonia). Under the stone castle of Lihula, traces of prehistoric hill-fort were examined as well.

It is remarkable that recent excavations have yielded new material on Medieval suburbs, particularly in Tallinn and Tartu. Suburb as an original area of transformations gives an opportunity to study the mutual influence of city and village cultures in many ways.

Translated by Karmen Haiba